

TÜRKİYE SİYASETİNDE YENİ PARTİLERİN SEÇİM SONUÇLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Emre SAVUT¹

Geliş: 11.11.2020 / Kabul: 05.01.2021

DOI: 10.29029/busbed.824707

Öz

Bu çalışma Türkiye siyasetinin yeni partilerini ve bu partilerin seçim sonuçlarını ele almaktadır. Yeni parti tipleri arasında yapılacak ayırım, bu partilerin seçim sonuçlarının incelenmesi noktasında oldukça önemlidir. Aynı şekilde seçim sistemi, parti sistemi gibi faktörler de yeni partilerin seçim sonuçları üzerinde belirleyici olmaktadır. Türkiye siyaseti hem yeni parti tipolojileri hem de seçim sonuçlarını etkileyen faktörler açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu bağlamda Türkiye siyasetinde yeni partilerin seçim sonuçlarını etkileyen en önemli faktörün seçim sistemi olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte seçim piyasası başarısızlığı, büyük seçim çevresi gibi faktörlerin de etkisi söz konusudur. Ayrıca Türkiye'nin genel seçimleri incelendiğinde haleb ve hizip partilerinin diğer yeni parti tiplerine göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hizip Partileri, Haleb Partileri, Birleşme Partileri, Gerçek Yeni Parti, Türkiye'de Yeni Partiler

AN ASSESSMENT ABOUT ELECTION RESULTS OF NEW PARTIES IN TURKISH POLITICS

Abstract

This study treats the new parties of Turkish politics and electoral success of these parties. The distinction to be made between new party types is very important in examining the election results of these parties. Likewise, factors such as the electoral system and party system also influence the election results of new

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5671-1771>.

parties. Turkish politics has rich content in terms of new party typologies and factors that affect election results. In this context, it is possible to say that the electoral system is the most important factor affecting on election results of new parties. However, factors such as electoral market failure and larger district magnitude also have an impact. Also, when Turkey's general elections are examined, it is seen that the splinter and successor parties are more successful than other new party types.

Keywords: *Splinter Parties, Successor Parties, Merger Parties, Genuinely New Parties, New Parties in Turkey.*

Giriş

Demokratik siyasal sistemin en önemli aktörlerinden biri olan siyasal partileri, siyaset bilimi literatürünün geleneksel tipolojileri ile açıklamanın yanında, sisteme yeni dâhil olanları da dikkate alarak incelemek gerekmektedir. Yeni parti tipolojileri bu noktada siyasal partilere ilişkin çalışmalara farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Yeni parti, en basit şekliyle siyasal sisteme yeni katılan partileri ifade etmektedir. Bu kapsamda herhangi bir kritere bağlı olmaksızın yasal olarak ilk kez kurulmuş olan partiler yeni parti olarak nitelendirilir. Bununla birlikte yeni partilerin ortaya çıkış süreçleri incelendiğinde bu partilerin kendi içerisinde de sınıflandırılması mümkündür. Bu kapsamda literatürde yeni partilerin halef (devam) partileri, hizip partileri, birleşme partileri ve gerçek yeni parti şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalar yapılırken parti liderleri/önemli isimleri, bu isimlerin neden yeni bir parti kurmayı tercih ettiği (var olan bir parti ile yaşanan anlaşmazlık ya da siyaset yapılan partinin kapanmış/kapatılmış olması), kurulan partinin ismi, birleşen partilerin siyasal geçmişleri gibi unsurlar belirleyici olmaktadır.

Türkiye siyaseti yeni parti tipleri açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu durum Türkiye siyasetinin kendine has özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bir yandan askerî müdahaleler ile demokratik siyasal sistemin kesintiye uğratılması ve siyasal partilerin bir kısmının ya da tamamının sistem dışına itilmesi, diğer yandan siyasal parti kapatma davaları ile sıklıkla karşılaşılması sistem içerisindeki partilerin süreklilik kazanmasını engellemiş ve "yeni" partilerin sisteme dâhil olması kaçınılmaz olmuştur. Türkiye siyaseti, yeni partiler açısından niceliksel anlamda zengin bir karaktere sahip olmasına rağmen, akademik yazında bu alandaki çalışmaların çok kısır kaldığı görülmüştür. Konuya ilişkin literatüre bakıldığında bir çalışmada (Demirkol, 2014) yeni parti sınıflandırmalarına yer

verilmekle birlikte spesifik olarak hizip partilerinin çalışıldığı ve Türkiye'de siyasal partilerin neden bölündüğünün araştırıldığı görülmüştür. Bunun dışında yeni partileri ya da yeni parti tiplerinden herhangi birini doğrudan konu alan bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Bu noktada çalışma Türkiye'deki yeni parti çalışmalarına bir kapı açmak niyetindedir.

Çalışma iki temel amaç doğrultusunda tasarlanmıştır. İlk olarak yeni parti tipolojilerinin kuramsal anlamda Türkçe yazına kazandırılması noktasında bir giriş yapılması amaçlanmıştır. İkinci amaç ise Türkiye siyasetinde milletvekilliği genel seçimlerine katılan yeni partilerin hangi yeni parti sınıflandırması içerisinde konumlandırılabileceğini ve bu partilerin seçim başarılarını incelemektir. Yeni partilerin Türkiye siyaseti özelinde genel bir analizi bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır. Dolayısıyla çalışma, kavramsal olarak yeni parti tiplerini tanımlamak, bu partileri genel seçimler özelinde incelemek ve hangi yeni parti tipinin/tiplerinin genel seçimlerde daha başarılı olduğunu ortaya koymak gayesiyle kaleme alınmıştır. Yeni partilerin seçim başarılarını incelerken seçim sonuçlarını etkileyen faktörler de dikkate alınmış ve Türkiye siyasetinin bu konudaki karakteristik özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Türkiye siyasetinin 2 genel seçimi bu çalışmanın inceleme alanı dışında bırakılmıştır. Birincisi çok partili siyasal yaşamın yarışmacı karakterdeki ilk seçimi olan 1946 seçimleridir. Yeni parti literatüründe genel kabul gördüğü üzere, demokratik siyasal sistemlerin ilk çok partili seçimleri sonrasındaki seçimler yeni partilerin incelenmesi noktasında anlamlı sonuçlar vermektedir. Dolayısıyla çalışmada ilk olarak 1950 seçimleri incelenmiştir. Demokrat Parti, çalışmanın terminolojisi açısından hizip partisi niteliğinde olsa da, araştırmaya dâhil olan seçimler ikinci yarışmacı seçimler ile başlatıldığı için Demokrat Parti'ye incelenen yeni partiler arasında yer verilmemiştir. Çalışma kapsamında incelenmeyen diğer seçim ise 1983 yılındaki genel seçimlerdir. 12 Eylül 1980 günü gerçekleştirilen darbe ile Türkiye siyaseti bir kez daha demokrasi dışı bir müdahale ile karşılaşmış ve sistemin başrol oyuncularını olan siyasal partilerin tamamı kapatılmıştır. Ayrıca 1983 yılındaki seçimlere girmek isteyen tüm partiler de sıkı bir denetimden geçirilmiş ve darbe öncesi dönemin öne çıkan aktörlerinin bu seçimlerde yer almasına izin verilmemiştir. Dolayısıyla her ne kadar çalışma içerisinde verilen gerçek yeni parti (GYP) tanımlamasına birebir uymasalar da 1983 yılındaki seçimlere girmesine izin verilen partileri GYP olarak tanımlamak mümkündür. Ancak 1983 yılındaki seçimleri, sahip olduğu bu istisnai nitelik nedeniyle çalışma kapsamında incelemek gereksiz olacaktır. Bir diğer ifadeyle

seçime giren tüm partilerin yeni olduğu bir seçimde yeni partilerin seçim başarısını incelemek anlamlı bir sonuç doğurmayacaktır.

Çalışma kapsamında savunulacak hipotezler şunlardır:

- a. Haleb ve hizip partileri diğer yeni parti tiplerine göre daha başarılıdır.
- b. Gerçek yeni partilerin ülke barajlı seçim sistemlerinde başarı oranları çok düşüktür.
- c. Büyük seçim çevreleri yeni partilerin seçim barajı engelini aşmalarında belirleyici rol oynamaktadır.

Çalışmada öncelikle yeni parti tipolojileri tanımlanmış ve gerçek yeni parti kavramı ile diğer yeni parti tipleri arasındaki ayrım ortaya konmuştur. Ardından yeni partilerin seçim sonuçlarına etki eden faktörler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye siyasetinin milletvekili genel seçimlerinde yeni partilerin durumu analiz edilmiştir. Üçüncü bölüm doğrudan Yüksek Seçim Kurulu'nun seçim arşivinden elde edilen bilgilere bağlı kalınarak kaleme alınmıştır. Son bölümde ise bulgular tartışılmış ve çalışma sonuçlandırılmıştır.

1. Yeni Parti Nedir?

Öncelikle belirtmek gerekir ki, yeni partiler ile eski partiler arasında bir ayrım ortaya koyarken partilerin ideolojilerinde ya da programlarında yaşanan değişikliklerin bir etkisinin olmadığı kabul edilmiştir. Bir diğer ifadeyle, sistemdeki mevcut bir partinin yeni bir ideoloji ya da program benimsemesi o partiyi "yeni" kılmaz. Çünkü eski ya da yeni tüm partilerin ideolojilerinde ya da programlarında değişiklik yapma ihtimali söz konusudur (Emanuele ve Chiamonte, 2016: 476). En genel ifadeyle yeni parti, bir ülkenin orijinal parti sistemine eklenen tüm partileri ifade etmektedir. Bu tür partileri yeni kılan husus, ülkenin siyasal sistemin temel karakterinin oluşmasında herhangi bir rol üstlenmemeleri ve var olan siyasal partilerin eylem ve kararlarından etkilenmiş olmalarıdır (Harmel, 1985: 405-406).

1.1. Yeni Parti Tipleri

Bir siyasal partinin "yeni" olarak tanımlanabilmesi için sadece hukukî olarak yeni kuruluyor olması yeterli değildir. Bir başka ifadeyle her ne kadar siyaset sahnesine yeni çıkmış olsalar da bu partilerin kuruluş süreçleri ve nedenleri, aslında yeni kurulan partileri de kendi içerisinde sınıflandırma zorunluluğunu doğurmaktadır. Çünkü var olan siyasal partilerin birleşmesi, faaliyetine son veren bir siyasal partinin başka bir isimle varlığını sürdürmesi ya

da parti içi anlaşmazlıklar nedeniyle yeni oluşumların sahneye çıkması da bu oluşumların "yeni parti" olarak nitelendirilmesine imkân vermektedir. Konuya ilişkin çalışmalara bakıldığında hizip partilerinin, birleşme partilerinin ya da halef (devam) partilerinin de yeni parti olarak işlendiği yaklaşımlar söz konusudur. Dolayısıyla yeni parti tanımlamalarına ilişkin bu yaklaşımları incelemek ve gerçekten yeni parti ile diğer oluşumları birbirinden ayıran nitelikleri ortaya koymak gereklidir.

Hizip Partileri

Öncelikle hizip partilerini tanımlamak gerekirse en basit ifadeyle mevcut bir parti içerisindeki hizipler tarafından kurulmuş yeni partiler şeklinde bir tanımlama yanlış olmayacaktır (Demirkol, 2014: 11). Daha geniş bir tanımlama ile parti hizipleri, herhangi bir parti içerisindeki, üyeleri ortak bir kimlik ve/veya amaç etrafında toplanan, hedeflerine ulaşmak için birlikte hareket etmek zorunda olan kombinasyon, klik ya da gruplar olarak ifade edilmiştir (Zariski, 1960: 33). Ancak bu tanımlamanın hizip partilerini değil herhangi bir parti içerisindeki bölünmeyi ya da hizipleri ifade ettiğinin altını çizmek gerekir. Dolayısıyla herhangi bir parti içerisindeki hizip, klik ya da gruplaşmaların yeni bir parti kurulması ile sonuçlanması durumunda hizip partilerinden bahsedilebilir.

Hizip partilerine ilişkin bir diğer tanımlama ise seçimlerden önceki yasama dönemini temel almaktadır. Buna göre seçimlerden önce parlamentoda temsil edilen bir partinin üyeleri tarafından oluşturulmuş yeni partiler hizip partisi olarak kabul edilir (Chiru vd, 2020: 8).

Genel bir tanımlama yapmak gerekirse hizip partilerini; gerçekleştirilecek seçimler öncesinde yasama organında faaliyet gösteren herhangi bir siyasal partiden, ortak kimlik ve/veya amaç etrafında toplanan ve hedeflerine ulaşmak için birlikte hareket etmek zorunda olan grup/kliklerin kopması sonucu kurulan yeni partiler şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu tanımlamaya bağlı kalarak çalışmada, seçimlerden önceki yasama döneminde parlamentoda faaliyet gösteren partilerden ayrılanlar tarafından kurulan yeni partiler hizip partileri olarak kabul edilecektir.

Birleşme Partileri

Yeni parti kavramsallaştırması altında ele alınan bir diğer parti tipi birleşme partileridir. En basit tanımlaması ile birleşme partileri, iki ya da daha fazla bağımsız partinin tek bir parti altında birleşmesi şeklinde ifade edilebilir (Ibenskas, 2016).

Birleşme partilerinin yeni olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışmalı bir konudur. Konuya ilişkin yazında ilk görüş, zaten sistemde var olan partilerin yeni bir örgütlenme ya da isim altında seçime girmelerinin, seçim sonucunda parlamentoya girebilmek ya da mümkün olan en fazla sandalyeyi kazanmak adına atılmış bir adım olduğu ve bu nedenle yeni olarak kabul edilemeyeceği yönündedir (Bolin, 2014; Hug, 2001; Tavits, 2006). Buna karşın bir diğer bakış açısına göre ise amacının ne olduğuna bakılmaksızın farklı siyasal partilerin birleşmesi sonucu oluşan tüm partiler yeni kabul edilir (Chiru, 2020). Burada kısa bir parantez açarak seçim ittifaklarının birleşme partisi olarak kabul edilmediğini belirtmek gerekir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, seçim ittifakları seçim özelinde oluşturulmuş geçici yapılardır. İkincisi, ittifakı oluşturan partiler arasında örgütsel anlamda bir birleşme söz konusu değildir (Ibenskas, 2016).

Halef (Devam) Partileri

Mevcut literatüre bakıldığında halef parti tanımlaması çok büyük oranda komünizm sonrası Orta ve Doğu Avrupa coğrafyasındaki siyasal partileri tanımlamak için kullanılmıştır (Engler, 2016; Millard, 2004; Pop-Eleches, 2010; Birch, 2003; Sikk, 2005). Bu partiler, komünist parti iktidarının kaynaklarını ve personelini miras alan partilerdir (Ishiyama, 1998: 62). Ancak başta Batı Avrupa olmak üzere diğer coğrafyalardaki halef partilerine ilişkin net bir tanımlama söz konusu değildir. Dolayısıyla bu partilerin hizip ya da birleşme partileri ile karıştırılma ihtimalleri söz konusudur.

Halef partilerinin net bir tanımlaması olmadığına dikkat çeken David Arter, komünizm sonrası halef partileri dışındaki halef partilerinin, görünüşte ve/veya yasal olarak, faaliyetine son ver[il]miş olan bir ana partinin yerini alan ve onun boşalttığı siyasal alanı doldurmayı amaçlayan yeni siyasal partiler olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Bu tanımda en önemli husus, halef partisine kaynaklık eden ana partinin ortadan kalkmış olmasıdır. Bu durum halef partisini hizip ve birleşme partilerinden ayıran en önemli özelliktir. Bununla birlikte mevcut örgüt yapısını ve parlamento grubunu koruyarak sadece isim değişikliğine giden ki bunun genellikle bir seçim taktiği olarak uygulandığı düşünülür, bir siyasal partinin halef parti kabul edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla ana partinin isminin ortadan kalkması yeterli değildir. (Arter, 2012: 807-808).

Yukarıda verilen halef parti tanımlamasında ifade edilen siyasal alanı doldurma amacı ya da bir diğer ifadeyle ana partinin siyasal mirasına sahip çıkma arayışı tartışmalı bir husustur. Örneğin, girdiği seçim ya da seçimlerde parlamentoda sandalye kazanamamış ve herhangi bir nedenle faaliyeti sona ermiş bir partinin üyeleri tarafından kurulan yeni bir siyasal parti halef parti kabul

edilmeli midir? Bu tartışmayı ortadan kaldırabilmek adına, doldurulması amaçlanan siyasal boşluğun ne olduğunu da ifade edecek daha net bir tanımlama ihtiyacı söz konusudur. Bu ihtiyacı da gidermeyi amaçlayarak halef partilerini, daha önce tek başına veya koalisyon ortağı olarak iktidarda yer almış ya da parlamentoda sandalye kazanmış bir siyasal partinin herhangi bir nedenle faaliyetlerine son ver[il]mesi sonucu, bu partinin liderleri ve/veya parlamento üyeleri tarafından yeni bir isimle kurulan siyasal partiler biçiminde tanımlamak daha doğru olacaktır.

1.2. Yeni Parti – Gerçek Yeni Parti (GYP) Ayrımı

Siyaset bilimi literatüründe yeni parti çalışmalarına bakıldığında yukarıdaki parti tiplerini yeni kabul eden çalışmaların yanı sıra bu parti tiplerinin ancak belli şartları yerine getirdikleri takdirde yeni sayılabileceğini savunan çalışmalar da söz konusudur. Örneğin Sarah Birch, birleşme partileri ile GYP'ler arasında bir ayrım yaparak, bir siyasal partinin gerçekte yeni olarak kabul edilebilmesi için bu partinin isminin, birleşme partisini oluşturan taraflardan herhangi birinin önceki isminden çok büyük oranda farklı olması gerektiğini ortaya koymuştur (Birch, 2003: 185). Birleşme partileri ile GYP'leri ayıran bir diğer bakış açısına göre ise birleşen partilerin en az iki tanesinin bir önceki genel seçimlerde %5'in üzerinde oy alması durumunda oluşan partinin "yeni" olarak kabul edilebileceği; aksi halde gerçekleştirilen birleşimin birleşen partilerden yüksek oy oranına sahip olanın başka bir isim altında devamı anlamına geleceği savunulmuştur (Powell ve Tucker, 2013: 129). Powell ve Tucker, %5 kriterinin neden seçildiğine ilişkin net bir açıklama yapmasalar da bu oranın yaklaşık olarak, ilgili çalışmaya konu olan ülkelerde uygulanan seçim barajlarının ortalamasına denk geldiği görülmektedir. Bu bilgiler ışığında çalışmada, parti birleşimlerinin "yeni" kabul edilebilmesi için kapsamlı isim değişikliği ve bir önceki seçimde %5 oy almış olma koşulları benimsenmiştir. Aksi takdirde bu birliktelikler yeni parti sınıflandırması içerisinde değerlendirilmemiştir.

Hizip partileri ile GYP'leri ayırmaya çalışan yaklaşımlara baktığımızda ise önceki parti ile aynı isim ya da örgüte sahip partiler yeni olarak kabul edilmezler. Bununla birlikte bir siyasal partinin bölünmesi durumunda, bu bölünmenin en büyük parçası dışındaki tüm oluşumlar "yeni parti" olarak kabul edilir (Mainwaring vd., 2017: 624-625).

Bir siyasal partinin "yeni" olarak nitelendirilmesi noktasında bir diğer yaklaşım ise parti örgütünü konu almaktadır. Buna göre ister hizip partisi ister birleşme partisi olsun bir partinin yeni kabul edilmesi için içerisinden koptuğu ya da birleşmeye gittiği bir partinin örgüt yapısına dayanmadan yeni bir

örgütlenmeye gitme ihtiyacına sahip olması gerekir (Emanuele ve Chiaramonte, 2016: 476-477). Bu bakış açısını bir adım ileri taşıyan Simon Hug ise gerçekten yeni bir organizasyon yapısına sahip olan ve siyasal sistemin temsil organına ilk defa aday gönderebilen partileri "yeni parti" olarak tanımlamıştır (Hug, 2001: 14).

Yeni parti tanımlamasında biraz daha sınırlayıcı bir yaklaşım benimseyen Shlomit Barnea ve Gideon Rahat, bir seçim yarışında kendisini yeni olarak tanımlayan bir partinin gerçekten yeni olarak nitelendirilebilmesi için iki temel kriter ortaya koyarlar. Buna göre, öncelikle bu parti yeni bir isime sahip olmalıdır. İkinci olarak ise bu partinin aday listesinde seçilme ihtimali güçlü olan bölgelerden aday gösterilen ya da listenin üst sıralarında yer verilen adayların yarısından fazlasının eski bir partiden gelmemiş olması gerekir (2011: 311).

Buraya kadar ele alınan yaklaşımlar her ne kadar birleşme, hizip ya da halef partileri ile yeni partiler arasında bir ayrım yapmış olsalar da; yeni partinin tanımlanmasında, bahsedilen parti tiplerine ilişkin kriterler ortaya koydukları için aslında yeni partileri diğer partiler üzerinden tanımlamışlardır. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse belirli şartları sağlayan birleşme, hizip ya da halef partilerini yeni parti olarak kabul etmişlerdir. Ancak yine konuya ilişkin yazına bakıldığında, bu tip oluşumların belirli şartları sağlasalar dahi siyasal bir miras üzerinden hareket ettikleri için "yeni" kabul edilemeyeceklerine ilişkin bir yaklaşım da söz konusudur. Dolayısıyla tüm bu tanımlamaların ötesinde "gerçek yeni parti" kavramsallaştırması ortaya konmuştur.

GYP kavramsallaştırmasına ilişkin iki bakış açısı karşımıza çıkmaktadır. İlk yaklaşıma göre seçimlerden önceki yasama dönemi içerisinde parlamentoda yer almayan kişiler tarafından kurulan ve girdiği ilk seçimlerde sandalye kazanan partiler GYP olarak kabul edilir (Chiru vd., 2020: 7). Bu tanımlamada seçim öncesi yasama dönemi içerisinde faaliyet göstermese de daha önce yürütme ve/veya yasama organı içerisinde görev almış kişilerin kuracakları partiler GYP olarak kabul edilir.

İkinci görüşe göre ise seçim öncesi yasama döneminde faaliyet göstermeseler de daha önce yasama ve/veya yürütme içerisinde görev almış kişilerin kuracakları partilerin, tıpkı birleşme, hizip ya da halef partilerin de olduğu gibi belirli bir siyasal miras üzerine oturacakları için GYP olarak kabul edilmesi doğru değildir. Bu görüşe göre GYP; daha önce parlamentoda yer almış bir partinin devamı olmayan, yeni bir isime sahip olan, kurucuları ve üyeleri arasında eski yürütme ve/veya yasama organı üyelerinin ya da önemli siyasal figürlerin bulunmadığı partiler olarak tanımlanır (Sikk, 2005: 397,399). Çalışma içerisinde GYP olarak sınıflandırılan partiler bu tanımlamaya göre belirlenecektir.

Tüm bu bilgiler ışığında yeni partileri 4 başlık altında incelemek mümkündür: Hizip partileri, birleşme partileri, halef partileri ve GYP. Siyasal partilere ilişkin tüm tanımlamalarda üzerinde durulduğu gibi bu partilerin de amacı iktidarı ele geçirmek ya da paylaşmaktır. Ancak bu amacın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine etki eden birçok faktör söz konusudur.

2. Yeni Partilerin Seçim Sonuçlarını Etkileyen Faktörler

Siyasal sistemin yeni partileri, siyasal sisteme yeni bir ideolojik bakış açısı kazandırmak, savunulan ideolojik değerlerin sistem içerisindeki varlığını koruyabilmek, pragmatist bir bakış açısıyla seçimlerden azamî kazancı sağlayabilmek gibi amaçlar için oluşturulmuş olabilirler. Ancak demokratik bir siyasal sistem içerisinde bu amaçların pratiğe dökülebilmesi seçim sonuçları ile mümkün olacaktır. Yeni partilerin girdikleri seçimlerde elde edecekleri sonuçlar birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörleri seçim mevzuatından ekonomik verilere, siyasal kültürden parti sistemine kadar geniş bir yelpaze içerisinde ele almak gerekmektedir.

Seçim sistemleri içerdikleri teknik ve kurallar ile yeni partilerin seçim sonuçları üzerinde etkili olabilmektedir ve hatta kimi zaman yeni partilerin seçim başarılarını engellemek için tasarlanmış olabilmeleri de söz konusudur (Harmel ve Robertson, 1985: 517-518). Ayrıca farklı seçim sistemlerinin de yeni partilerin seçim sonuçları üzerinde farklı sonuçlar doğurabileceği düşünülmüştür. Buna göre, orantılı temsil sistemlerinin çok partili siyasal sistemi teşvik ettiği ve parlamentoya yeni parti girişini kolaylaştırdığı, buna karşılık çoğunluk sistemlerinde ise yeni partilere sınırlı siyasal fırsatlar sunulduğu düşünülür (Lucardie, 2000: 182).

Seçim sistemi ile yeni partilerin seçim başarısı arasındaki ilişki de etkili olan bir diğer faktör seçim barajlarıdır. Yüksek seçim barajı yeni partilerin parlamentoya girmesinde önemli bir engel olarak kabul edilir. Örneğin, 18 Batı Avrupa ülkesinde² 1960-2010 yılları arasındaki verileri kullanarak yeni partilerin parlamentoya girişlerini etkileyen faktörler üzerinde çalışan Niklas Bolin, seçim barajının olmadığı durumlarda yeni partilerin parlamentoya giriş oranlarının çok ciddi şekilde arttığını belirtmiştir (2014: 15).

Yeni partilerin seçim sonuçlarını etkilediği düşünülen bir diğer faktör de seçim çevresinin büyüklüğüdür. Burada seçim çevresi büyüklüğü ile kastedilen coğrafi bir büyüklük değil, o seçim çevresinin sahip olduğu seçmen kapasitesidir

² İtalya, İspanya, Belçika, Hollanda, İsviçre, Birleşik Krallık, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, Lüksemburg, Fransa, Portekiz, İzlanda, Danimarka, Norveç, İsveç, Avusturya, Almanya

(Ordeshook ve Shvetsova, 1994: 105). Seçim çevresi ile yeni partilerin parlamentoya girişi arasındaki ilişki açısından bakıldığında büyük seçim çevrelerinin yeni partilerin parlamentoya girmek için aşmak zorunda oldukları baraja etkisi söz konusudur. Bir diğer ifadeyle, yeni partiler büyük seçim çevrelerinden alacakları oylar sayesinde seçim barajı engelini aşabilirler (Willey, 1998: 659). Bu noktada büyük seçim çevresi ile ne kastedildiğini anlaşılır kılmak gerekmektedir. Konuya ilişkin literatüre bakıldığında "efektif baraj" ya da "efektif büyüklük" kavramları ile karşılaşmak mümkündür. Ancak bunlar küçük partilerin temsil oranının artırılabilmesi için üretilmiş formüllerdir. Ayrıca bu formüllerin seçim çevresi özelinde mi yoksa ülke genelinde mi uygulanacağı konusu tartışmaya açıktır (Taagepera, 1998: 394). Ayrıca efektif büyüklüğün hesaplanmasında seçim barajı esas alındığı için seçim barajının uygulanmadığı seçimlerde seçim çevresi büyüklüğünün yeni partilerin seçim sonucuna etkisini değerlendirmek de mümkün olmayacaktır. Bu nedenle çalışmanın niteliği gereği ortalama büyüklük düşüncesine dayanan yeni bir formül tasarlanmıştır. Ortalama büyüklük, toplam sandalye sayısının toplam seçim çevresine bölünmesi ile elde edilecek sayıyı ifade eder. Bu anlamda büyük seçim çevrelerini hesaplayabilmek için ortalama büyüklüğün 1 fazlası esas alınacaktır. Bu formülde, bir seçimde kullanılan geçerli oy sayısı N, yasama organındaki sandalye sayısı T, seçimlerdeki toplam seçim çevresi sayısı M ve büyük seçim bölgesi Q olarak kabul edilirse formül şu şekildedir:

$$Q = (T/M + 1) \times (N/T)$$

Bir örnek ile formülü açıklamak gerekirse 100.000 geçerli oyun kullanıldığı, 50 seçim çevresine sahip 100 milletvekili çıkarılan bir seçimde büyük seçim çevresi $(100/50 + 1) \times (100000/100) = 3000$ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hesaplama göre 3000 ve üzeri geçerli oyun kullanıldığı seçim çevreleri büyük seçim çevresi kabul edilmektedir.

Parti sistemi, yeni partilerin parlamentoya girişlerinde etkili olan bir diğer faktör olarak kabul edilir. Buna göre çok sayıda siyasal partinin yer aldığı parçalanmış parti sistemleri oyların siyasal partiler arasındaki geçişini kolaylaştırmakta ve bu sayede yeni partilerin başarılı olma şansı artmaktadır. Az sayıda siyasal partinin yer aldığı sistemlerde ise seçmenlerin yerleşik bir siyasal partiden uzaklaşması ihtimali düşüktür (Mainwaring vd., 2017: 624). Özellikle hizip partileri açısından düşünüldüğünde, parçalanmış çok partili sistemlerde hizip partilerinin içerisinden çıkmış oldukları ana partinin seçmen kitlesi için ciddi bir alternatif olacağı değerlendirilmektedir (Ibenskas, 2020: 56).

Seçim piyasası başarısızlığı, siyasal sistemdeki mevcut partilerin seçmenlerin büyük çoğunluğunun taleplerine cevap verememesi durumunu ifade eder. Seçim piyasası başarısızlığı ya siyasal partilerin veya adayların vaatleri ile seçmen taleplerinin uyuşmadığı ya da siyasal partilerin beklenmedik toplumsal değişimlere ideolojik tutumlarından dolayı hızlı bir şekilde ayak uyduramamasından kaynaklanır (Lago ve Martinez, 2011: 7-8). Dolayısıyla seçmenin mevcut partilere ilişkin memnuniyetsizliğinin yeni partilerin seçim başarısı olasılığını arttırdığı düşünülmektedir (Chiru vd., 2020: 4). Gregor Zons da sistemdeki mevcut siyasal partilerin ideolojik yapılarının ya da politika tercihlerinin yeterince farklılaşmadığı veya seçmen tercihlerini karşılayamadıkları durumlarda yeni partilerin seçimlerde başarılı olma ihtimalinin arttığını düşünmekte ancak bu noktada yeni partiler arasında bir ayırım yapmaktadır. Zons, seçim piyasası başarısızlığının, hizip ya da birleşme partileri için -bu partiler zaten sistemdeki tikanıklığın bir parçası kabul edildiğinden- bir fırsat olmayacağı ancak GYP'lerin işine yarayacağı düşüncesindedir (Zons, 2015).

Yeni partilerin seçimlerdeki başarı olasılığını arttıran bir diğer faktör de hükümet istikrarsızlığıdır. Bu yaklaşıma göre siyasal sistemdeki hükümet istikrarsızlıkları, seçmen için mevcut siyasal partilerin etkisiz olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla siyasal sistemin yönetilemezlik krizi içerisinde olduğunu düşünen seçmen yeni partilere yönelme eğiliminde olacaktır (Chiru vd., 2020: 5).

3. Türkiye Siyasetinde Yeni Partiler ve Seçim Sonuçları

Türkiye siyaseti yeni partiler konusunda oldukça zengin bir hazineye sahiptir. Türkiye'de çok partili siyasetin başladığı dönem itibariyle gerçekleştirilen genel seçimlerin büyük çoğunluğunda yeni partilerin varlığı söz konusudur. Çalışmanın ilk bölümünde bahsedilen yeni parti tiplerinin hepsine Türk siyasal yaşamında rastlamak mümkündür ve bu partilerin sistem içerisindeki ağırlıkları yukarıda bahsedilen faktörlere bağlı olarak değişme göstermiştir. Türkiye siyasetinde yeni partilerin seçim sonuçlarını incelemeye, giriş kısmında da bahsedildiği üzere çok partili siyasal yaşamın ikinci seçimi olan 1950 seçimleri ile başlanacaktır.

3.1. 1950-1960 Dönemi Seçim Sonuçları

Türk siyasal yaşamının ikinci seçimi olan 1950 seçimleri 27 yıllık tek parti iktidarının sona erdiği seçimlerdir. Bu seçimlerde liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Kısaca açıklamak gerekirse bu seçim sistemi, bir seçim çevresindeki oyların çoğunluğunu alan partinin o seçim çevresindeki bütün

sandalyeleri kazanması esasına dayanmaktadır. 1950 yılında Türkiye'de siyasal parti sistemini parçalanmamış / ılımlı çok parti sistemi olarak değerlendirmek mümkündür. Siyasal sistemde bir hükümet istikrarsızlığı söz konusu değildir. Seçim sonuçlarında mevcut partilerden bir olan Demokrat Parti (DP) ciddi bir başarı elde etmiştir.

1954 ve 1957 seçimleri seçim sistemi ve parti sistemi açısından 1950 seçimleri ile aynı özelliklere sahiptir. Benzer şekilde her iki seçim dönemi öncesinde de bir hükümet istikrarsızlığından bahsetmek mümkün değildir.

1950 yılındaki seçimler 3 partinin katılımı ile gerçekleşmiştir. Bu partilerden sadece Millet Partisi "yeni parti" niteliğindedir. Millet Partisi, 1948 yılında o dönem muhalefette olan DP'nin iktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) yeteri kadar sert muhalefet edemediğini düşünen DP'liler tarafından kurulmuştur. Dolayısıyla Millet Partisi bir hizip partisi niteliğine sahiptir. Seçim sonuçlarında Millet Partisi sadece 1 milletvekilliği kazanabilmiştir(www.yzk.gov.tr). Millet Partisi'nin bu sandalyeyi kazandığı seçim çevresi olan Kırşehir büyük seçim çevresi tanımlaması içerisinde yer alan bir seçim çevresi değildir.

1954 seçimlerine 3 tanesi yeni parti olmak üzere 5 siyasal parti katılmıştır. Bu partilerden biri olan Cumhuriyetçi Millet Partisi 1954 yılının başlarında kapatılan Millet Partisi'nin devamı olarak kurulmuştur. Dolayısıyla halef partisi niteliğindedir. Bir diğer yeni parti olan Türkiye Köylü Partisi ise DP içerisinde ayrılanlar tarafından kurulmuştur ve bu anlamıyla hizip partisi niteliğine sahiptir. Demokrat İşçi Partisi ise Genel Başkan Avukat Orhan Arsal dışındaki kurucularının işçi olduğu bir partidir (Çelik, 2014: 35). Demokrat İşçi Partisi bu özelliğiyle GYP kimliğine sahiptir. 1954 seçimleri sonucunda bu yeni partilerden sadece Cumhuriyetçi Millet Partisi parlamentoda sandalye kazanabilmiştir. Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin bu seçimlerde kazanmış olduğu 5 sandalyenin tamamı Kırşehir'den kazanılmıştır (www.yzk.gov.tr).

1957 seçimlerine geldiğimizde ise seçimlere yine 5 partinin katıldığı, bunlardan 2 tanesinin yeni parti kategorisi içerisinde olduğu görülmektedir. Bu partilerden biri olan Hürriyet Partisi, 1955 yılındaki DP Kongresi öncesinde partiden atılanlar ve istifa edenler tarafından kurulmuştur (Çakmak, 2008: 153-154). Bu özelliği ile parti, hizip partisi niteliğine sahiptir. 1957 seçimlerinin diğer yeni partisi ise Vatan Partisi'dir. Vatan Partisi her ne kadar daha önce faaliyet gösteren Türkiye Komünist Partisi'nin halefi olarak kurulmuş olsa da, halef partilere ilişkin kısımda da belirtildiği üzere, doldurulması gereken bir siyasal boşluk kriterini karşılamamaktadır. Dolayısıyla çalışmanın terminolojisi

açısından Vatan Partisi'ni GYP olarak tanımlamak doğru olacaktır. 1957 seçimlerinin sonuçlarına baktığımızda ise Hürriyet Partisi'nin yine tamamı Kırşehir'den olmak üzere 4 milletvekilliği kazandığı görülmektedir (www.ysk.gov.tr).

1950'li yıllarda yeni partilerin kazandıkları milletvekilliklerinin tamamı Kırşehir'den kazanılmıştır. Yukarıda verilen formüle göre Kırşehir büyük seçim çevresi tanımına uymadığı için bu dönemdeki seçimleri, uygulanan seçim sistemi nedeniyle, büyük seçim çevreleri açısından incelemeye gerek yoktur.

1950-1960 yılları arasında gerçekleştirilen 3 genel seçimin yeni partilere ilişkin sonuçlarını şu şekilde tablolaştırmak mümkündür:

Tablo 1. 1950-1960 Dönemi Seçimlerinde Yeni Partilerin Seçim Sonuçları

Seçim Yılı / Parti Bilgileri	Seçime Giren Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Parti Sayısı	Seçime Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Tipi	Yeni Parti Sandalye Oranı
1950	3	1	3	1	Hizip	%0,20
1954	5	3	3	1	Halef	%0,92
1957	5	2	4	1	Hizip	%0,65

3.2. 1960-1980 Dönemi Seçim Sonuçları

27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirilen darbe ile DP iktidarına son verilmiştir. Darbe sonrası dönemde iktidarı ele geçiren Millî Birlik Komitesi'nin yaptırımları hem kurumsal hem de bireysel anlamda DP'ye yönelik olmuştur. Nitekim DP, darbeden kısa bir süre sonra kapatılmıştır. 27 Mayıs Darbesi'nin sistemdeki diğer partilere yönelik bir müdahalesinin söz konusu olmaması nedeniyle, 1961 yılında gerçekleştirilen seçimlerde siyasal partiler açısından bir süreklilik olduğundan bahsedilebilir.

27 Mayıs Darbesi sonrasında yeniden demokratik sisteme geçişte gerçekleştirilen en önemli değişikliklerden biri seçim sistemi noktasında gerçekleşmiştir. 1961 yılındaki seçimlerde çevre barajlı d'Hondt sistemi uygulanmıştır. Bu seçim sistemi aynı zamanda Türkiye siyasetinde ilk defa orantılı temsil sisteminin uygulanması anlamına da gelmektedir ve 1965 seçimleri dışında tüm seçimlerde artık, baraj uygulamasında değişiklik olmakla birlikte, orantılı temsil sistemi uygulanacaktır (Türk, 2006: 91). 1961 seçimleri parti sistemi açısından değerlendirildiğinde yine parçalanmamış/ılımlı çok parti sisteminden bahsetmek mümkündür. Hükümet istikrarı açısından değerlendirildiğinde ise demokratik seçimler sonucunda göreve gelmiş bir iktidarın görev yapmadığı, askerî bir hükümetin varlığı söz konusudur. Buna bağlı olarak aslında mevcut siyasal sistemin seçmen talepleri ile uyumlu olmadığını

dolayısıyla seçim piyasası başarısızlığının söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.

1961 yılındaki seçimlere toplam 4 parti katılmış ve bu partilerden 3'ü yeni parti olarak yarışmışlardır. Seçime katılan yeni partilerden biri olan Adalet Partisi (AP), DP'nin siyasal alandaki boşluğunu doldurmaya talip olan partilerden biridir. Bu kapsamda çok sayıda eski DP'nin de aralarında bulunduğu kişiler tarafından kurulmuştur. DP'nin siyasal boşluğunu doldurmayı amaçlayan bir diğer yeni parti ise Yeni Türkiye Partisi'dir. Kurucuları arasında eski DP'lilerin de bulunduğu bu parti gibi AP'yi de halef partisi olarak nitelendirmek mümkündür. Seçimlerin bir diğer yeni partisi olan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ise Cumhuriyetçi Millet Partisi ile Türkiye Köylü Partisi'nin birleşmesi ile oluşmuştur. Çalışmanın GYP ile birleşme partilerini ayıran kısmında da belirtildiği üzere, birleşme koşullarına bakıldığında hem isim olarak birleşen partilerden büyük farklılık söz konusu değildir hem de birleşen partilerin en az ikisinin bir önceki seçimde en az %5 oy alması şartı karşılanmamaktadır. Bu kapsamda Türkiye Köylü Partisi'nin Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne eklemlenmesi sonucu bir yapı oluştuğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla CKMP sadece kâğıt üzerinde yeni bir parti niteliğine sahiptir ve çalışmanın terminolojisi kapsamında yeni parti olarak değerlendirilmemektedir. Seçim sonucunda yeni partilerden AP %34,8 oy oranı ile 158, Yeni Türkiye Partisi ise %13,7 oy oranı ile 65 sandalye kazanmıştır (www.ysk.gov.tr).

Büyük seçim çevreleri açısından incelendiğinde, yukarıda verilen formüle göre 1961 seçimlerinde 173.888'den fazla geçerli oyun kullanıldığı seçim çevreleri büyük seçim çevresi olarak tanımlanacaktır ve 67 seçim çevresinden 16 tanesi bu tanıma uymaktadır. 1961 seçimlerinde büyük seçim çevrelerinde kullanılan geçerli oyların toplamı, ülke genelinde kullanılan geçerli oyların yaklaşık %46'sını oluşturmaktadır. 16 büyük seçim çevresinin 11 tanesinde AP, 4 tanesinde ise Yeni Türkiye Partisi ülke genelinde aldıkları oy oranının üzerine çıkmışlardır. 1 büyük seçim çevresinde (Ankara) ise her iki parti de genel oy oranının altında kalmışlardır. Ayrıca seçim sonucunda AP almış olduğu geçerli oyların %56'sını, Yeni Türkiye Partisi ise %27'sini büyük seçim çevrelerinden almışlardır. Dolayısıyla AP seçim başarısında büyük seçim çevrelerinin etkili olduğunu söylemek mümkünken aynı durum Yeni Türkiye Partisi için geçerli değildir. Bununla birlikte bu iki partiden birinin, aldığı genel oy oranından daha yüksek oy aldığı bir büyük seçim çevresinde diğer parti genel oy oranının altında kalmıştır. Bir başka ifadeyle her iki partinin birlikte, genel oy oranından daha fazla oy aldığı bir büyük seçim çevresi bulunmamaktadır. Bu durum iki partinin

DP'nin halefi olarak konumlandırılabilceğini ve aynı siyasal boşluğu doldurmayı amaçladıklarını doğrulamaktadır.

Türkiye 1965 seçimlerine farklı bir seçim sistemi ile gitmiştir. Bu seçimlerde temsilde adalet ilkesinin azamî olarak uygulandığı, her partinin bir seçim çevresinde aldığı oy oranında temsilci kazandığı ve artan oyların ulusal düzeyde toplanarak dağıtılmamış milletvekili sayısına bölündüğü ulusal artık (millî bakiye) sistemi uygulanmıştır. Parti sistemi açısından bu dönemin de parçalanmamış/ılımlı çok parti sistemi olduğu söylenebilir. 1961-1965 arası dönem, hiçbir parti tek başına iktidar olacak çoğunluğa sahip olmadığı için koalisyon yönetimlerine sahne olmuştur. Bu dönemde 3'ü İsmet İnönü, 1 tanesi de Suat Hayri Ürgüplü başbakanlığında 4 farklı hükümet görev yapmıştır. Dolayısıyla hükümet istikrarsızlığından söz etmek mümkündür. Yine bu dönemde siyasal ideolojilerin sistem içerisinde yer edinmeye başlaması söz konusudur. Mevcut siyasal partiler bu yeni ideolojik yaklaşımlara uyum sağlamakta güçlük çekmiştir. Bu anlamıyla yeni ideolojik yapılanmalara cevap verme noktasında bir seçim piyasası başarısızlığından bahsedilebilir.

1965 seçimlerine 2 tanesi yeni olmak üzere 6 siyasal parti katılmıştır. Yeni partilerden ilki, CKMP içerisinden, CHP ile kurulacak koalisyon konusunda fikir ayrılığı yaşayanların ayrılması sonucu kurulan ve bu anlamıyla bir hizip partisi niteliğinde olan Millet Partisi'dir. Seçimlerin diğer yeni partisi ise 12 sendikacı tarafından kurulan ve işçi sınıfının taleplerine cevap vermeyi amaçlayan Türkiye İşçi Partisi'dir. Türkiye İşçi Partisi GYP niteliğine sahiptir. Seçimlerden 31 sandalye kazanarak çıkan Millet Partisi %6,26 oranında oy alırken, Türkiye İşçi Partisi ise %2,97 oranında oy almasına rağmen 14 milletvekilliği kazanmıştır.

67 seçim çevresinden 15 tanesinin büyük seçim çevresi olarak nitelendirilebileceği ve büyük seçim çevrelerinde kullanılan geçerli oyların ülke genelinde kullanılan geçerli oyların yaklaşık %45'ini oluşturduğu 1965 seçimlerinde, Millet Partisi 9, Türkiye İşçi Partisi ise 11 büyük seçim çevresinde Türkiye genelinde almış oldukları oy oranının altında kalmışlardır. Hatta Türkiye İşçi Partisi 2 büyük seçim çevresinde hiç oy alamamıştır. Buna rağmen, Millet Partisi almış olduğu geçerli oyların yaklaşık %45'ini, Türkiye İşçi Partisi ise yaklaşık %51'ini büyük seçim çevrelerinden almıştır. Dolayısıyla büyük seçim çevrelerinden alınan oyların hem Millet Partisi'ne hem de çok daha belirgin bir şekilde Türkiye İşçi Partisi'ne katkı sağladığını söylemek mümkündür.

1969 seçimlerinde barajsız d'Hondt sistemi uygulanmıştır. Parti sistemi ılımlı çok parti sistemi iken, bir hükümet istikrarsızlığı söz konusu değildir. CHP içerisinde ortanın solu tartışmalarının yaşanması veya CKMP'nin Milliyetçi

Hareket Partisi (MHP) ismini alması gibi örneklerden de görülebileceği gibi sistemin mevcut partileri yaşanan ideolojik dönüşümlere uyum sağlama arayışı içerisinde olmuşlardır. Bu anlamıyla 1965 seçimleri öncesinde ideoloji kaynaklı yaşanan seçim piyasası başarısızlığını giderme arayışları söz konusu olsa da dinsel azınlıkların talepleri konusunda bir başarısızlığın sürdüğünü de söylemek gerekmektedir.

1969 seçimlerine 3'ü yeni olmak üzere 8 siyasal parti katılmıştır. Seçimlerin yeni partilerinden biri olan Güven Partisi (GP), CHP içerisindeki ortanın solu akımına ilişkin tartışmalar sonucunda partiden ayrılan bir grup tarafından kurulmuştur. Dolayısıyla bir hizip partisi niteliğindedir. Seçimlerin bir diğer yeni partisi olan Birlik Partisi, Alevi toplumunun hak arayışlarının temsilcisi olarak sahneye çıkmıştır (Çiçek vd., 2017: 28). Birlik Partisi GYP tanımlamasına uygun düşmektedir. Seçime kâğıt üzerinde yeni katılan partilerden biri olan MHP, CKMP'nin adının değiştirilmesi suretiyle kurulmuş olduğu için yeni parti kapsamında değerlendirilmeyecektir. Seçim sonucunda GP 15, Birlik Partisi ise 8 sandalye kazanmıştır.

Büyük seçim çevresi formülüne bağlı olarak, 1969 seçimlerinde 16 seçim çevresi büyük seçim çevresi kapsamına girmektedir. Seçimin yeni partilerinin bu seçim çevrelerinden aldıkları sonuçlara bakıldığında GP'nin 11, Birlik Partisi'nin ise 10 seçim çevresinde Türkiye genelinde alınan oy oranından daha düşük bir oy oranına sahip olduğu görülmektedir. Ancak tıpkı 1965 seçimlerinde olduğu gibi bu seçim çevrelerinin seçmen sayısı yeni partilerin seçim başarısını doğrudan etkilemektedir. Özellikle Birlik Partisi, 16 büyük seçim çevresinin 6 tanesinde hiç oy alamamış olmasına rağmen almış olduğu geçerli oyların yaklaşık %52'sini büyük seçim çevrelerinden almıştır. Buna karşın GP almış olduğu geçerli oyların sadece %34'ünü büyük seçim çevrelerinden alabilmiştir.

1973 seçimleri hem seçim sistemi hem parti sistemi hem de büyük seçim çevreleri açısından 1969 seçimleri ile aynı karaktere sahiptir. Ancak bu dönemde 12 Mart 1971 yılında Süleyman Demirel liderliğindeki AP iktidarına verilen muhtıra sonrasında hükümetin istifa etmesi sonucunda istikrarsız bir yönetim yapısı söz konusu olmuştur. 12 Mart Muhtırası sonrasında 1973 seçimlerinden alınan sonuçlar ile bir hükümet kurulana kadar askerin vesayeti altında 4 farklı hükümet görev yapmıştır.

1973 seçimlerine adını Millî Güven Partisi olarak değiştiren GP ile Cumhuriyetçi Parti'nin birleşmesi sonucu oluşan Cumhuriyetçi Güven Partisi; AP'den ayrılanların oluşturduğu Demokratik Parti ve 1971 Muhtırası sonrası kapatılan Millî Nizam Partisi'nin devamı olarak kurulan Millî Selamet Partisi

(MSP) yeni aktörler olarak katılmışlardır. Ancak Cumhuriyetçi Güven Partisi hem kapsamlı isim değişikliği hem de %5 oy almış olma koşullarını karşılamadığı için çalışma kapsamında yeni parti olarak kabul edilmeyecektir. Diğer iki partiden Demokratik Parti hizip, MSP ise halef parti niteliğindedir. Seçim sonucunda Demokratik Parti 45, MSP ise 48 milletvekili kazanmıştır (www.ysk.gov.tr).

1973 seçimlerinde büyük seçim çevresi sayısı 13'tür. Yeni partilerden Demokratik Parti 13 büyük seçim çevresinden 3 tanesinde genel oy oranından yüksek oranda oy almış ve yine aldığı geçerli oyların yaklaşık %40'ı büyük seçim çevrelerinden gelmiştir. MSP ise 4 büyük seçim çevresinde ülke genelinde almış olduğu oy oranını geçebilirken oylarının yaklaşık %39'unu büyük seçim çevrelerinden almıştır. Bu bağlamda büyük seçim çevrelerinin bu partilerin seçim başarısı üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu söylemek güçtür.

1960-1980 döneminde son seçimler 1977 yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu seçimlere katılan yeni bir parti olması nedeniyle 1977 seçimleri incelemeye alınmamıştır.

Tablo 2. 1960 -1980 Dönemi Seçimlerinde Yeni Partilerin Seçim Sonuçları

Seçim Yılı Parti Bilgileri	Seçime Giren Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Parti Sayısı	Seçime Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Tipi	Yeni Parti Sandalye Oranı
1961	4	2	4	2	Halef (2)	%49,55 (35,11+14,44)
1965	6	2	6	2	Hizip, GYP	%9,99 (6,88+3,11)
1969	8	2	8	2	Hizip, GYP	%5,10 (3,33+1,77)
1973	8	2	6	2	Hizip, Halef	%20,66 (10+10,66)

3.3. 1980-2002 Dönemi Seçim Sonuçları

Çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği üzere 1983 seçimleri istisnai niteliğinden dolayı çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla bu başlık altında incelenecek ilk seçim 1987 seçimleridir.

1987 seçimlerinde çift barajlı d'Hondt sistemi kullanılmıştır. Parti sisteminin yine ılımlı çok parti sistemi olduğunu söylemek mümkündür. Bir önceki seçimlerden galip çıkan Anavatan Partisi'nin (ANAP) tek başına iktidarında seçime gidilmiştir. Dolayısıyla bir hükümet istikrarsızlığı söz konusu değildir. 12 Eylül Darbesi'nin etkisiyle oluşan siyasal ortamda siyasal tercihlerin merkez partiler özelinde toplandığını söylemek; bu anlamıyla seçim piyasası başarısızlığının görülmediğini belirtmek mümkündür.

1987 seçimlerine 7 siyasal parti katılmıştır ve ANAP dışında hepsi yeni parti niteliğindedir. Ancak Sosyaldemokrat Halkçı Parti, 1983 seçimlerine giren Halkçı Parti ile Sosyal Demokrasi Partisi'nin birleşmesi ile oluşmuştur. Dolayısıyla hem %5 oy almış olma şartını hem de isim farklılığı şartını karşılamadığı için yeni parti olarak kabul edilmemiştir. Bu seçimlerden 3. sırada çıkan Doğru Yol Partisi (DYP) ise 12 Eylül sonrası kapatılan AP'nin devamı niteliğindedir ve bu anlamıyla halef partisi özelliğine sahiptir. Seçime giren bir diğer yeni parti olan Demokratik Sol Parti (DSP) yeni parti tipleri açısından ilginç bir niteliğe sahiptir. Partinin kurucuları arasında hem eski CHP'liler hem de Halkçı Parti'den ayrılan milletvekilleri yer almaktadır. Ancak Halkçı Parti'den kopan isimlerin yeni partinin kuruluşunda lider kadroda yer almadığı ve aslında partinin Bülent Ecevit'in gölge liderliğinde kurulduğu dikkate alındığında bu partiyi halef partisi olarak nitelendirmek daha doğrudur. 1987 seçimlerine giren bir diğer halef partisi de MSP'nin devamı niteliğindeki Refah Partisi (RP)'dir. RP, her ne kadar kurucuları arasında üst düzey MSP'lilere yer vermeyerek, MSP'nin orta ve alt düzey kadrolarını kullanmış olsa da özellikle siyasal ideoloji açısından doğrudan MSP'nin devamı olduğunu belli etmekteydi (Çakır, 1994: 24). Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP), 1983 seçimlerine MHP'nin boşluğunu doldurmak amacıyla girmeyi amaçlayan ancak veto engeline takılan Muhafazakâr Parti'nin isminin değiştirilmesi suretiyle kurulmuştur. Dolayısıyla yeni parti sınıflandırması içerisinde kabul edilmeyecektir. Son olarak İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) GYP kimliğine sahip bir parti olarak 1987 seçimlerine katılmıştır. Bu bilgiler ışığında DYP, DSP, RP ve IDP 1987 seçimlerinin yeni partileri olarak incelenecektir. Seçimler sonucunda bu yeni partilerden sadece DYP 59 sandalye ile parlamentoya girebilme başarısı göstermiştir (www.ysk.gov.tr).

1987 seçimleri toplamda 104 seçim çevresinde gerçekleştirilmiştir ve bu seçim çevrelerinden 33 tanesi büyük seçim çevresi niteliğine sahiptir. Büyük seçim çevrelerinin yeni partilerin seçim sonuçlarına etkisine bakıldığında, seçimin tüm yeni partilerinin büyük seçim çevrelerinin büyük çoğunluğunda ülke ortalamalarının altında kaldığı görülmektedir. DYP ve DSP 19, RP 24 ve IDP 23 büyük seçim çevresinde ülke genelinde almış oldukları oy oranının altında oy almışlardır. Ayrıca seçimin yeni partilerinin almış oldukları geçerli oyların yüzde kaçını büyük seçim çevrelerinden aldıklarına bakıldığında DYP için %47, DSP için %51, RP için %40 ve IDP için %42 oranları karşımıza çıkmaktadır. Aslına bakıldığında 1987 seçimlerinde yeni partilerin büyük seçim çevrelerinden aldıkları oy oranları geçmiş yıllardaki seçimlerle benzerlik göstermektedir. Ancak seçim barajının yeni partilerin seçim başarısına etkisini bu noktada somut olarak görmek mümkündür.

1987 seçimlerinde olduğu gibi 1991 seçimlerinde de çift barajlı d'Hondt sistemi uygulanmıştır. 1991 seçimleri yeni partiler açısından Türkiye siyasetinin en kısır seçimlerinden biridir. Seçimlere sadece Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi ve Türkiye İşçi Köylü Partisi çizgisinin devamı olan ve bu anlamıyla bir halef partisi olarak nitelendirilebilecek Sosyalist Parti katılmıştır. Ancak çalışmanın kuramsal kısmında da belirtildiği üzere her ne kadar takip edilen ideolojik miras açısından bir halef partisi olarak gözükse de öncülü olan partilerin siyasal sistem içerisinde etkin bir konumda (yani kabine ya da parlamentoda) olamaması nedeniyle Sosyalist Parti'yi yeni parti sınıflandırması açısından GYP olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak sosyalist parti seçimler sonucunda Meclis'e temsilci gönderecek bir oy oranı elde edememiştir.

1995 seçimleri hem parti sistemi açısından hem de seçim sistemi açısından değişikliklerin yaşandığı bir seçimdir. Seçim sisteminde çift baraj uygulamasından vazgeçilmiş, sadece ülke barajı uygulaması tercih edilmiştir. Bu tarih itibarıyla Türkiye'de uygulanan tüm milletvekilliği genel seçimlerinde bu seçim sistemi tercih edilmiştir. Parti sistemi açısından bakıldığında ise ülkedeki parti sisteminin parçalanmış bir yapıya büründüğünü söylemek mümkündür. 1991-1995 dönemi yine koalisyon hükümetlerinin görev yaptığı istikrarsız bir dönem temsil etmektedir. Toplamda 12 partinin katıldığı 1995 seçimlerinde 9 yeni parti sahne almıştır.

Seçime giren yeni partilerden Millet Partisi IDP'nin, MHP ise MÇP'nin isimlerinin değiştirilmesi suretiyle kuruldukları için yeni parti sınıflandırılması içinde kabul edilmemişlerdir. CHP, 12 Eylül rejiminin ürünü olan, eski siyasal partilerin aynı adla kurulmasını yasaklayan yasanın kaldırılmasıyla 1992 yılında yeniden kurulmuş ve 1995 seçimlerine katılmıştır. Dolayısıyla CHP aslında var olan bir siyasal partinin aynı isimle yeniden örgütlenmesi olarak değerlendirilmelidir ve bu anlamıyla yeni parti kapsamı içerisinde değerlendirilmesi doğru değildir. 1995 seçimlerinin yeni partilerinden biri olan Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) halef partisi niteliğine sahiptir. HADEP, 1991 seçimlerine Sosyaldemokrat Halkçı Parti listelerinden giren ve bu sayede parlamento'ya temsilci gönderebilen Halkın Emek Partisi'nin kapatılması üzerine kurulan Demokrasi Partisi'nin 1994 yılında kapatılması sonrası kurulmuştur. Bu anlamıyla hem takip edilen ideolojik çizgi hem de doldurulabilecek siyasal boşluk açısından halef partisi olarak nitelendirilmesi mümkündür. Yeniden Doğuş Partisi Hasan Celal Güzel önderliğinde ANAP'tan kopan isimler tarafından kurulmuş olması nedeniyle hizip partisi niteliğine sahiptir. ANAP'tan ayrılarak kurulan bir diğer hizip partisi de Yusuf Bozkurt Özal liderliğindeki Yeni Parti'dir. İşçi Partisi, 1992 yılında kapatılan Sosyalist Parti'nin devamı olarak kurulmuştur ancak 1991

seçimlerinde Sosyalist Parti için geçerli olan durum İşçi Partisi için de söz konusudur. Bir devam partisi olarak görülebilse de doldurulacak somut bir siyasal mirasın yokluğu nedeniyle İşçi Partisi'ni GYP sınıflandırması içerisinde değerlendirmek mümkündür. Son olarak, GYP kimliğine sahip olan Yeni Demokrasi Hareketi 1991 seçimlerinde yarışan bir diğer yeni partidir. Özetleyecek olursak 1991 seçimlerine kâğıt üzerinde 9 yeni parti katılmıştır ancak bunlardan 3 tanesinin (CHP, MHP ve Millet Partisi) yeni parti tipolojileri içerisinde değerlendirilmesi doğru değildir. Bunun dışında seçimlerde 2 hizip (Yeniden Doğuş Partisi ve Yeni Parti), 2 GYP (İşçi Partisi, Yeniden Demokrasi Hareketi) ve 1 halef partisi (HADEP) yeni partiler olarak boy göstermişlerdir. Bu 6 yeni partiden hiçbirisi seçim sonucunda parlamentoya temsilci gönderme başarısını elde edememiştir. Dolayısıyla bu seçimler özelinde büyük seçim çevrelerinin yeni partilerin seçim başarılarını etkisini incelemek de anlamlı olmayacaktır.

1999 seçimleri ciddi hükümet istikrarsızlığı yaşanan bir dönemin sonunda gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında siyasal parti sistemindeki parçalanmışlık da artmış, partilerin seçmen tercihlerine cevap verme potansiyeli azalmıştır. Ekonomik sıkıntılar, lâik-muhafazakâr tartışmalarının fiili müdahaleye dönüşmesi, terör sorunu, Avrupa Birliği süreci gibi konular sistemdeki siyasal partilerin seçmen beklentilerini karşılamak noktasında sorun yaşamasını beraberinde getirmiştir. 1999 seçimlerine 11 tanesi yeni olmak üzere toplam 20 siyasal parti katılmıştır.

1999 seçimlerine katılan 11 yeni partiden 6 tanesi (Barış Partisi, Demokrasi ve Barış Partisi, Emek Partisi, Liberal Demokrat Parti³, Özgürlük ve Dayanışma Partisi⁴ ve Sosyalist İktidar Partisi) GYP niteliğine sahiptir. 28 Şubat süreci sonrasında kapatılan RP'nin devamı olan Fazilet Partisi (FP) 1999 seçimlerinin halef parti niteliğindeki yeni partisidir. DSP'den ayrılanlar tarafından kurulan Değişen Türkiye Partisi, DYP'den ayrılan isimlerin Hüsamettin Cindoruk önderliğinde kurduğu Demokrat Türkiye Partisi ve MÇP'den ayrılan isimlerin kurduğu Büyük Birlik Partisi 1999 seçimlerinin hizip partisi niteliğindeki yeni

³ Liberal Demokrat Parti esas itibariyle 1992 yılında kurulan Demokrat Parti'den ayrılanlar tarafından kurulmuştur. Ancak çalışmanın kuramsal kısmında hizip partilerinin tanımlanmasında seçim öncesinde parlamentoda sandalye sahibi olan parti kriteri esas alındığı için GYP sınıflandırmasına dâhil edilmiştir.

⁴ Özgürlük ve Dayanışma Partisi Geleceği Birlikte Kuralım Parti Girişimi ile Birleşik Sosyalist Parti'nin birleşmesi sonucu oluşmuş olsa da çalışmanın kuramsal kısmında birleşme partilerinin ilişkin verilen kriterleri karşılamadığı için GYP sınıflandırmasına dâhil edilmiştir.

partileridir. Seçimlere katılan 11 yeni partiden sadece FP, almış olduğu %15,41 oy oranı ile 111 milletvekilliği kazanabilmiştir.

Yukarıda verilen formüle göre 1999 seçimlerinde 84 seçim çevresinden 21 tanesi büyük seçim çevresi niteliğine sahiptir. FP'nin büyük seçim çevresi sonuçları incelendiğinde, partinin bu seçim çevrelerinden 13 tanesinde Türkiye genelinde almış olduğu oy oranından daha düşük oranda oy aldığı görülmektedir. Ancak FP, ülke genelinde almış olduğu geçerli oyların yaklaşık %58'ini bu 21 büyük seçim çevresinden almıştır. Dolayısıyla bir yeni parti olarak FP'nin seçim başarısında büyük seçim çevrelerinden aldığı oyların etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3. 1980-2002 Dönemi Seçimlerinde Yeni Partilerin Seçim Sonuçları

Seçim Yılı / Parti Bilgileri	Seçime Giren Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Parti Sayısı	Seçime Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Tipi	Yeni Parti Sandalye Oranı
1987	7	6	3	1	Halef	%13,11
1991	6	5	1	-	-	-
1995	12	4	6	-	-	-
1999	20	11	5	1	Halef	%20,18

3.4. 2002-2018 Dönemi Seçim Sonuçları

Türkiye'de siyasal sistem, 1990'lı yılların istikrarsız yapısının üstüne 2001 ekonomik krizinin de eklenmesiyle daha sorunlu bir kimliğe bürünmüştü. Bu şartlar altında gerçekleştirilen 2002 seçimlerinde yine ülke barajlı d'Hondt sistemi uygulanmıştır. 18 siyasal partinin seçim yarışına girmiş olması hem parçalanmış parti sistemini hem de seçim öncesindeki siyasal partilerin seçmen tercihine cevap verme noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir.

2002 yılındaki seçimlere 7 yeni parti⁵ katılmıştır. Bu partilerden Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), FP içerisindeki yenilikçiler-gelenekçiler ayrışmasının bir sonucu olarak kurulmuştur ve bu anlamıyla hizip partisi kimliğine sahiptir. Temmuz 2002'de kurulan Genç Parti, öncelikle Hasan Celal Güzel liderliğindeki Yeniden Doğuş Partisi'ne katıldı ve ardından partinin adı Genç Parti olarak değiştirildi. Dolayısıyla aslında iki partinin birleşmesi sonucu ortaya çıkan yapı 2002 seçimlerine girmiştir. Ancak Yeniden Doğuş Partisi'nin 1999 seçimlerindeki düşük oy oranı ve Genç Parti'nin kurucu isimleri dikkate alındığında bu partiyi GYP kategorisinde değerlendirmek mümkündür. Ayrıca

⁵ Seçimin yeni partilerinden biri olan Türkiye Komünist Partisi, Sosyalist İktidar Partisi'nin isminin değiştirilmesi suretiyle kurulmuştur ve bu nedenle yeni parti olarak değerlendirilmeyecektir.

Yurt Partisi ve Bağımsız Türkiye Partisi de bu seçimlerde GYP kategorisinde yarışan diğer partilerdir. Seçime giren yeni partilerden Saadet Partisi FP'nin, Demokratik Halk Partisi ise HADEP'in devamı niteliğindedirler. Son olarak DSP içerisinden ayrılan İsmail Cem ve Hüsamettin Özkan liderliğindeki grubun kurduğu Yeni Türkiye Partisi ise hizip partisi kimliğine sahiptir. Seçim sonucunda bu yeni partilerden sadece AK Parti 363 sandalye ile Meclis'e girme başarısı göstermiş ve tek başına iktidar olmuştur.

85 seçim çevresinden 23 tanesinin büyük seçim çevresi olarak tanımlanabileceği bu seçimlerde AK Parti'nin büyük seçim çevresi sonuçlarına bakıldığında, partinin 12 büyük seçim çevresinde Türkiye genelindeki oy oranından daha düşük oranda oy aldığı görülmektedir. Ancak AK Parti, almış olduğu geçerli oyların yaklaşık %63'ünü büyük seçim çevrelerinden almıştır. Ayrıca ülke genelinde kullanılan toplam geçerli oyların yaklaşık %62'si büyük seçim çevrelerinde kullanılmıştır. Dolayısıyla büyük seçim çevrelerinin oy sonuçları ve AK Parti'nin bu seçim çevrelerinde elde etmiş olduğu sonuç genel tablo ile örtüşmektedir ve bu anlamıyla AK Parti'nin seçim başarısında büyük seçim çevrelerinin belirleyici etkisinden söz etmek mümkün değildir. Daha açıklayıcı bir şekilde ifade etmek gerekirse, AK Parti'nin büyük seçim çevrelerinden elde ettiği sonuçlar diğer seçim çevreleri ile benzeşmektedir. Büyük seçim çevreleri bu anlamda AK Parti için ayırt edici bir nitelik arz etmemektedir.

2000'li yılların diğer seçimlerine bakıldığında 2007'de 2'si yeni⁶ olmak üzere 14 siyasal partinin yarıştığı görülmektedir. Bu seçimlerde de ülke barajlı d'Hondt sistemi uygulanmıştır ve parti sisteminin parçalanmış olduğu görülmektedir. AK Parti'nin tek başına iktidarı ile gidilen bu seçimlerde bir hükümet istikrarsızlığı da söz konusu değildir. Seçimin 2 yeni partisinden biri olan Halkın Yükselişi Partisi GYP kimliğine sahiptir. 1998 yılında MHP'den ayrılan Tuğrul Türkeş tarafından kurulan Aydınlık Türkiye Partisi ise aslında bir hizip partisi kimliğine sahip olsa da MHP'nin 1995 seçimlerinde sandalye kazanamamış olması nedeniyle GYP olarak değerlendirilmesi daha doğrudur. Aydınlık Türkiye Partisi müstakil olarak ilk kez 2007 yılındaki seçimlerde boy göstermiştir. Ancak bu 2 yeni partiden hiçbiri seçimlerde parlamentoya girecek başarıyı elde edememiştir(www.ysk.gov.tr) .

2011 genel seçimlerinde 15 parti seçimlere katılmıştır ve bunlardan 3 tanesi yeni parti niteliğindedir. 2007 yılı seçimleri ile benzer özelliklere sahip olan bu seçimlerde yarışan yeni partilere bakıldığında Saadet Partisi'nden ayrılanlar

⁶ Demokrat Parti, DYP'nin isim ve logosunun değiştirilmesi suretiyle kurulmuş olduğu için yeni parti olarak kabul edilmemiştir.

tarafından kurulan Halkın Sesi Partisi'nin ilk bakışta hizip partisi olarak değerlendirilmesi mümkün olsa da seçimlerden önce parlamentoda sandalyeye sahip olan bir partinin içerisinde kopmuş olma niteliğini sağlamadığı için GYP olarak değerlendirilebilir. Doğru Yol Partisi, Hak ve Eşitlik Partisi ve Milliyetçi ve Muhafazakâr Parti de GYP kimliğine sahiptir. Bu partilerden hiçbiri seçim sonucunda parlamentoya girebilecek oy oranına erişememiştir (www.ysk.gov.tr).

2015 yılında gerçekleştirilen genel seçimler de seçim sistemi ve siyasal sistemin özellikleri bakımından önceki 2 seçimle aynı niteliktedir. Seçime toplam 20 siyasal parti katılmıştır. Bunlardan 7 tanesi yeni parti⁷ niteliğindedir. Bu partilerden Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi, Halkın Kurtuluş Partisi, Hak ve Özgürlükler Partisi, Merkez Parti ve Hak ve Adalet Partisi GYP niteliğindedir. Ayrıca her ne kadar HADEP ve Demokratik Halk Partisi çizgisinin devamı olduğu kabul edilse de kuruluş süreci çalışmanın kuramsal kısmındaki bilgiler ışığında değerlendirildiğinde Halkların Demokratik Partisi (HDP) de GYP kimliği içerisinde değerlendirilmelidir. CHP'den istifa eden Emine Ülker Tarhan tarafından kurulan Anadolu Partisi bu seçimlerin hizip partisidir. Haziran 2015 seçimlerinde bu partilerden sadece HDP 80 milletvekili ile Meclis'te sandalye kazanma başarısını göstermiştir (www.ysk.gov.tr).

2015 seçimlerinde 2002 seçimlerinde olduğu gibi 23 büyük seçim çevresi söz konusudur. Bu seçim çevrelerinde kullanılan toplam geçerli oylar, ülke genelinde kullanılan toplam geçerli oyların yaklaşık %65'ini oluşturmaktadır. HDP, bu seçim çevrelerinden sadece 5 tanesinde Türkiye genelinde almış olduğu oy oranından daha yüksek oranda oy alabilmiştir. Ancak HDP almış olduğu geçerli oyların yaklaşık %59'unu bu büyük seçim çevrelerinden almıştır. Dolayısıyla Türkiye genelinde almış olduğu oy oranının altında kalmış olsa da büyük seçim çevrelerinden aldığı oyların HDP'nin seçim barajı engelini aşmasında önemli etkisi söz konusudur.

2015 seçimleri sonrasında hiçbir partinin tek başına iktidar kuracak çoğunluğa erişememiş olması Türkiye siyasetinde bir hükümet krizi yaratmış ve koalisyon hükümetinin kurulamaması nedeniyle 1 Kasım 2015 tarihinde yeniden sandığa gidilmiştir. Ancak bu seçimlerde yarışan yeni bir parti söz konusu değildir.

⁷ Vatan Partisi, İşçi Partisi'nin adının değiştirilmesi suretiyle kurulduğu için yeni parti olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca Türkiye Komünist Partisi'ndeki görüş ayrılıkları üzerine kurulan Komünist Parti de seçim öncesinde parlamentoda faaliyet gösterme kriterini sağlamadığı için yeni parti sınıflandırmasına dâhil edilmemiştir.

Son olarak 2018 yılında gerçekleştirilen seçimlere baktığımızda seçim sisteminde bir değişikliğin olmadığını ancak siyasal parti sisteminin ılımlı bir yapıya evrildiğini söylemek mümkündür. 2018 seçimlerine 2'si yeni olmak üzere 8 parti katılmıştır. Seçimin yeni partilerinden olan İYİ Parti, MHP içerisindeki muhalefet sonucu kurulmuştur ve bu anlamıyla hizip partisi niteliğindedir. Diğer yeni parti olan Hür Dava Partisi ise GYP kimliğine sahiptir. Seçim sonucunda İYİ Parti 43 sandalye ile Meclis'e girme başarısı göstermiştir (www.ysk.gov.tr).

Büyük seçim çevreleri açısından bakıldığında bu seçimlerde 25 büyük seçim çevresi söz konusudur ve bu seçim çevrelerinde kullanılan geçerli oyların toplamı kullanılan toplam geçerli oyların yaklaşık %64'ünü oluşturmaktadır. İYİ Parti bu seçim çevrelerinden 16 tanesinde ülke genelindeki oy oranından daha yüksek oy alırken, almış olduğu geçerli oyların yaklaşık %64'ünü bu seçim çevrelerinden almıştır. Dolayısıyla büyük seçim çevrelerinin oy potansiyeli ile İYİ Parti'nin almış olduğu oylar arasında doğrusal bir ilişki vardır ve bu seçim çevrelerinde alınan oyların İYİ Parti için ekstra bir fayda sağladığını söylemek mümkün değildir. AK Parti için 2002 seçimlerinde büyük seçim çevreleri açısından kullanılan ifadeleri burada da tekrarlamak mümkündür. Yani İYİ Parti'nin büyük seçim çevrelerinden aldığı oy oranları diğer seçim çevrelerinden aldığı oy oranları ile benzeşmektedir ve bu anlamıyla İYİ Parti için büyük seçim çevrelerinin ayırt edici bir özelliği söz konusu değildir.

Tablo 4. 2002 Sonrası Seçimlerde Yeni Partilerin Seçim Sonuçları

Seçim Yılı Parti Bilgileri	Seçime Giren Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Parti Sayısı	Seçime Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Sayısı	Parlamentoya Giren Yeni Parti Tipi	Yeni Parti Sandalye Oranı
2002	18	7	2	1	Hizip	%66
2007	14	2	3	-	-	-
2011	15	3	4	-	-	-
Haziran 2015	20	7	4	1	GYP	%14,55
Kasım 2015	16	-	4	-	-	-
2018	8	2	5	1	Hizip	%7,16

Sonuç

Türkiye siyaseti kendisine has nitelikleri nedeniyle yeni partiler açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Bir yandan demokratik sistemin askeri müdahaleler ile kesintiye uğratılması ve bu müdahaleler sonucunda siyasal partilerin bir kısmının ya da tamamının faaliyetlerine son verilmesi diğer yandan siyasal parti kapatma davaları ile sıklıkla karşılaşılması Türkiye siyasetinde halef partileri ön plana çıkarmıştır. Bir diğer ifadeyle Türkiye siyasetinde yeni parti tipolojileri içerisinde halef partilerin diğer parti tiplerine göre daha güçlü konumda olduklarını

söylemek mümkündür. Halef partilerinin güçlü konumlarının, sistem dışı aktörlerin sisteme müdahalesinin seçmen tarafından olumsuz karşılanmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Halef partileri dışında hizip partileri de Türkiye siyasetinde başarı göstermiş yeni parti tipleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle AK Parti'nin seçim başarısı bu noktada önemli bir örnektir. Türkiye siyasetinde yeni partilerin Meclis'teki sandalyelerin %10'undan fazlasını kazandığı seçimlerde halef ve/veya hizip partilerinin Meclis'e giren yeni partiler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye siyasetinin ana akım siyasal çizgiler üzerinde şekillendiğini söylemek yanlış olmaz.

Yeni partilerin seçim başarılarına etki eden faktörler açısından bakıldığında, en önemli faktörün seçim sistemi olduğunu söylemek mümkündür. 1950'li yıllardaki seçimlerde yeni partilerin sadece tek bir seçim çevresinden sandalye kazanmış olmaları; 1965 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi'nin, 1969 seçimlerinde ise Birlik Partisi'nin düşük oranda oy almalarına rağmen parlamentoya girebilmiş olmaları seçim sisteminin yeni partilerin seçim başarısı üzerindeki etkisini somut bir şekilde göstermektedir. 2015 yılındaki HDP örneği dışarıda tutulursa, Türkiye siyasetinde bu partiler dışında parlamentoya girebilen GYP söz konusu değildir. Ancak yine çalışmanın kuramsal kısmında belirtildiği üzere, her ne kadar orantılı temsil sistemleri yeni partilerin parlamentoya girişi açısından elverişli olsa da seçim barajı bu konuda önemli bir engel olarak görülmektedir. Nitekim Türkiye siyasetinde de 1980 sonrasında baraj sisteminin de etkisiyle, seçime giren parti sayısının artmasına rağmen ana akım siyasal çizgi dışında bir ideolojiye sahip olan yeni partilerin Meclis'e girebilme noktasında dezavantajlı olduğu görülmektedir.

Büyük seçim çevrelerinin yeni partilerin seçim sonuçlarına etkisini yine ana akım siyaset dışında siyaset yapan partiler özelinde görmek mümkündür. Türkiye seçimlerine genel olarak bakıldığında Türkiye İşçi Partisi, Birlik Partisi ve HDP gibi örneklerden hareketle sistemin marjinal partilerinin, büyük seçim çevrelerinden elde ettikleri oyların yardımıyla Meclis'e girebildiğini ve HDP örneğinde olduğu gibi baraj engelini aşabildiğini söylemek mümkündür. Merkez siyaset içerisindeki partiler açısından ise büyük seçim çevrelerinin belirleyici olmadığı, bu partilerin ülke genelinde almış oldukları oylar ile büyük seçim çevrelerinden aldıkları oyların benzeştiği söylenebilir.

Türkiye siyasetinde sistemin mevcut siyasal partilerinin, sistemdeki ideolojik, dinî ve etnik taleplere cevap veremediğinde, ekonomik ya da siyasal bir kriz yaşandığında yeni partilerin seçimlerde başarı gösterme olasılığının arttığını söylemek mümkündür. Hükümet istikrarsızlığı da bu açıdan değerlendirilebilir.

1960 müdahalesi sonrasında 1961 seçimlerinde AP'nin başarısı, 1965 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi'nin farklı bir ideolojik eğilime sahip parti olarak Meclis'e girmesi, 1969 seçimlerinde Birlik Partisi'nin dinî bir azınlığa hitap eden parti olarak Meclis'e girmesi, 1973 seçimlerinde 1971 müdahalesi sonrasında ortaya çıkan sonuç, 1999 seçimlerinde 28 Şubat müdahalesine bir tepki olarak FP'nin başarısı, mevcut siyasal partilerin 2001 ekonomik krizini yönetememesi üzerine AK Parti'nin elde ettiği başarı bu sonucu destekleyen bulgular olarak değerlendirilebilir.

Son olarak çalışmanın kuramsal kısmında belirtilen varsayımların aksine Türkiye siyasetinde parti sistemi parçalandıkça yeni partilerin parlamentoya girme şansının arttığını söylemek mümkün değildir. Aksine parti sistemi ılımlı bir yapıya büründükçe yeni partilerin daha başarılı olduğu görülmektedir. Burada başarılı olan yeni partiler halef ve / veya hizip partileridir. Ancak bu durumun Türkiye siyasetinin kendine has özelliklerinden kaynaklandığını da söylemek gerekir.

Türkiye siyasetinde yeni parti tiplerini ve bu partilerin seçim başarılarını inceleyen bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçları toplamak gerekirse, öncelikle yeni partilerin seçim başarılarını etkileyen en önemli faktörün seçim sistemi olduğu görülmektedir. Çalışma içerisinde de belirtildiği üzere her ne kadar GYP olarak nitelendirilse de aslında siyasal bir miras üzerine bina edildiği bilinen HDP örneği dışarıda bırakıldığında, yüksek ülke barajlı seçim sisteminin uygulandığı durumlarda Türkiye'de GYP'lerin başarı elde etme olasılığı çok düşüktür. Bu durum halef ve hizip partilerinin almış oldukları sonuçlarda da kendisini net bir şekilde göstermektedir. Çalışmadan çıkarılacak bir diğer sonuç ise büyük seçim çevrelerinin merkez siyasetin dışında kalan yeni partiler için çok daha fayda sağlayıcı olduğudur. Ayrıca hükümet istikrarsızlıkları ve seçim piyasası başarısızlıklarının da yeni partilere fayda sağladığı görülmektedir. Ancak bu faydanın özellikle 1980 sonrasında merkez siyaset içerisinde yer alan halef ve hizip partileri için geçerli olduğu görülmektedir. Son olarak Türkiye siyasetinde çalışma içerisinde verilen kriterlere bağlı olarak bir birleşme partisinin varlığı da söz konusu değildir.

Kaynaklar

- ARTER, David (2012), "Analysing 'Successor Parties': The Case Of The True Finns", *West European Politics*, 35 (4), ss.803-825.
- BARNEA, Shlomit ve RAHAT Gideon (2011), "'Out With The Old, In With The 'New'": What Constitutes A New Party?", *Party Politics*, 17 (3), ss. 275-301.
- BIRCH, Sarah (2003), *Electoral Systems and Political Transformation in Post-Communist Europe*, New York, Palgrave Macmillan.
- BOLIN, Niklas (2014), "New Party Parliamentary Entry In Western Europe, 1960-2010", *European Journal of Government and Economics*, 3 (1), ss.5-23.
- CHIRU, Mihail, Marina, POPESCU, Istvan Gergo SZÉKELY (2020), "Political Opportunity Structures And The Parliamentary Entry Of Splinter, Merger, And Genuinely New Parties", *Politics*, ss.1-18.
- ÇAKIR, Ruşen (1994), *Ne Şariat Ne Demokrasi Refah Partisini Anlamak*, İstanbul, Metis Yayınları.
- ÇAKMAK, Diren (2008), "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)", *Gazi Akademik Bakış*, 2 (3), ss. 153-186.
- ÇELİK, Aziz (2014), "1950'lerin Unutulan (Demokrat) İşçi Partisi ve Onun Üç Sisypus'u", *Çalışma ve Toplum*, 2014 (2), ss. 31-62.
- ÇİÇEK, Atıl Cem, Selçuk, AYDIN, Hüseyin, BARAN. (2017), "Gelenekle Sol Arasında Sıkışmış Bir Siyasal Hareket: (Türkiye) Birlik Partisi", *SİYASAL: Journal of Political Sciences*, 26(2), ss. 27-52.
- DEMİRKOL, Özhan (2014), *Why Do Political Parties Split? Understanding Party Splits And Formation Of Splinter Parties In Turkey*, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- EMANUELE, Vincenzo ve CHIAROMONTE, Alessandro (2016), "A Growing Impact Of New Parties: Myth Or Reality? Party System Innovation In Western Europe After 1945", *Party Politics*, 24 (5), ss.475-487.

- ENGLER, Sarah (2016), "Corruption and Electoral Support for New Political Parties in Central and Eastern Europe", *West European Politics*, 39 (2), ss. 278-304
- HARMEL, Robert (1985), "On the Study of New Parties", *International Political Science Review*, 6 (4), ss.403-418.
- HARMEL, Robert ve ROBERTSON John D. (1985), "Formation and Success of New Parties: A Cross-National Analysis", *International Political Science Review*, 6 (4), ss.501-523.
- HUG, Simon (2001), *Altering Party Systems Strategic Behavior and the Emergence of New Political Parties in Western Democracies*, Ann Arbor, The University Of Michigan Press.
- IBENSKAS, Raimondas (2016), "Marriages Of Convenience: Explaining Party Mergers In Europe", *The Journal Of Politics*, 78 (2).
- IBENSKAS, Raimondas (2020), "Electoral Competition After Party Splits", *Political Science Research and Methods*, 2020 (8), ss.45-59.
- ISHIYAMA, John T. (1998), "Strange Bedfellows: Explaining Political Cooperation Between Communist Successor Parties And Nationalists In Eastern Europe", *Nations and Nationalism*, 4 (1), ss.61-85.
- LAGO, Ignacio ve MARTÍNEZ, Ferran (2011), "Why New Parties?" *Party Politics*, 17(1), ss.3–20.
- LUCARDIE, Paul (2000), "Prophets, Purifiers And Prolocutors: Towards A Theory On The Emergence Of New Parties", *Party Politics*, 6 (2), ss.175-185.
- MAINWARING, Scott, Carlos, GERVASONI, Espana-Najera, ANNABELLA. (2017), "Extra- And Within-System Electoral Volatility", *Party Politics*, 23 (6), ss.623-635.
- MILLARD, Frances (2004), *Elections, Parties, and Representation in Post-Communist Europe*, New York, Palgrave Macmillan.
- ORDESHOOK, Peter C. ve SHEVETSOVA Olga V. (1994), "Ethnic Heterogeneity, District Magnitude, And The Number Of Parties", *American Journal of Political Science*, 38 (1), ss.100-123.

- POP-ELECHES, Grigore (2010), "Throwing Out The Bums: Protest Voting And Unorthodox Parties After Communism", *World Politics*, 62 (2), ss.221-260.
- POWELL, Eleanor N. ve TUCKER, Joshua A. (2013), "Revisiting Electoral Volatility in Post-Communist Countries: New Data, New Results and New Approaches", *British Journal of Political Science*, 44 (1), ss. 123-147.
- SIKK, Allan (2005), "How Unstable? Volatility And The Genuinely New Parties In Eastern Europe", *European Journal of Political Research*, 44 (1), ss. 391-412.
- TAAGEPERA, Rein (1998), "Effective Magnitude and Effective Threshold", *Electoral Studies*, 17 (4), ss.393-404.
- TAVITS, Margit (2006), "Party System Change", *Party Politics*, 12 (1), ss. 99-119.
- TÜRK, Hikmet S. (2006), "Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih", *Anayasa Yargısı*, 22 (1), ss. 75-113.
- WILLEY, Joseph (1998), "Institutional Arrangements and the Success of New Parties in Old Democracies", *Political Studies*, 46 (3), ss.651-668.
- YÜKSEK SEÇİM KURULU, Milletvekili Genel Seçim Arşivi, Erişim Adresi: <https://www.ysk.gov.tr/tr/milletvekili-genel-secim-arsivi/2644>.
- ZARISKI, Raphael (1960), "Party Factions and Comparative Politics: Some Preliminary Observations", *Midwest Journal of Political Science*, 4 (1), ss.27-51.
- ZONS, Gregor (2015), "The Influence Of Programmatic Diversity On The Formation Of New Political Parties", *Party Politics*, 21(6), ss.919-929.

